

Izhaja vsaki četrtek,
Velja s poštnino vred in
v Mariboru s pošiljanjem
na dom
na celo leto . 3 fl.
" pol leta . 1 fl. 50 k.
" 1/4 . — fl. 80 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . 2 fl. 50 k.
" pol leta . 1 fl. 30 k.
" 1/4 . — fl. 70 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi ne
prijemajo.

Oznanila se prijemajo in
plača se za navadno vrstico
če se oznanilo natisne en-
krat, 10 kr., če dvakrat,
15 kr., če trikrat 20 kr.,
in vsakokrat za kolek 30 k.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Štv. 6.

V Mariboru 10. februarja 1870.

Tečaj IV.

Kako zdaj?

Dobila je neogerska polovica Avstrije tri nove ministre. Če v državi nastopijo novi ministri, pomeni to navadno novi način vladanja, novo politiko. Praša se, ali bo tudi ta naša ministerska prememba premenila način vladanja? Odgovor je: ne. Če se je kaj spremenilo z novim ministerstvom, se je nemškojuča vlada le poostrila.

Državni voz Avstrije se od 1. 1848 predelava. Kde smo? Pravijo, da imamo ustavo, da velja ljudska volja, da zastopniki ljudski dajejo postave. Ali naše decemberske ustave največji greh je ta, da se ljudstvom neka volja podstavlja, ki je večina nima. Pod Šmerlingom so hoteli vse narode pod nemški klobuk spraviti, zdaj hočejo zvun Ogerskega spraviti vsa kraljestva in narode pod nemški klobuk. To je misel Beust-Giskrovega ministerstva in dotičnih ustavnih postav decemberskih.

To nemškojuče ministerstvo je vladalo dve leti, na videz po zborovih sklepah, po ljudski volji, tedaj ustavno, v istini pa proti volji večine ljudstva, tedaj neustavno. — 92 českih deklarantov, dvakrat voljenih, 5 milijonov ljudi zastopajočih, je slovesno izreklo, da se ne pustijo niti po nemčiji niti českega kraljestva potopiti v novoizmišljeni Cislajtaciji, in odrekajo ustavno sodelovanje, dokler stojijo take pogodbe. Enako so zahtevali Poljaki, Tirolci, Kranjci in drugi oddelki za svoje dežele več samovlado, Dalmatinci so v krvavem boju se upirali novim vojaškim postavam: s kratka med 19 milijoni je 15 milijonov nezadovoljnih s tako nemškojučo centralizacijo.

Trije najbistrejši in najmirnejši nudi istega ministerstva so po kratki skušnji sami sprevideli, da tako državni voz običi, in so svetovali kroni v tako zvani manjšinski spomenici, naj se sprava napravi z narodi. Nemškojuča večina ministerska pa je le gnala in gonila svojo decembersko ustavo, in da se protivni narodi tej ustavi imajo podvreči na vsak način, če ne z dobrim pa z hudim, s potrpljenjem in stanovitnostjo upa to svojo nemškojučo ustavo vsiliti vsem narodom, toda za uspeh noče biti porok. Tako po priliki se je glasila spomenica ministerske večine, Giskra zasebno se je še ustil, da hoče 17 deželnih zborov pogoltnoti, ali kako se veli v slovenskem „aufraumen“.

Spravljeni ministri so z milostjo odpuščeni, ustavoverni, da ne rečemo nespravljeni, pa so ostali in se popolnili. Način nemškojučega in centralistnega vladanja se tedaj ni spremenil, ampak spravljevejših udov vladnih se znebiti poostril, Giskra še posebej dobi policijo v roke, predsednik Hasner pa denar za prikupovanje časnikov. In tako se začne ta najnovejša ustavna vlada.

Kakor so se stvari razvile, se skoro kaže, ko da bi se hotela nemškojuči svojbini dati zadnja prilika, naj dokaže sama svojo sposobnost ali nesposobnost do vladanja. Bolj se ta dokaz pohiti, prej so narodi pri svojem cilju, da dobijo pravo ustavo, to je, vlado in postave po volji prave večine. Na narodnih poslancih je ta dokaz pobitriti.

Česki poslanci že davno decemberskega zbora ne obiskujejo, če poljski, tirolski, slovenski poslanci tudi iz državnega zbora izstopijo, potem zastopa zaostali državni zbor še le 4 milijone ljudi, to je vso Cislajtacijo brez Českega, Poljskega, Tirolskega, Slovenskega. Ugovor, da je Česko po nekterih nemških poslancih zastopano, mine vsakemu, kte-

remu je znano, da so ti poslanci prišli do Dunaja po onem volilnem redu, ki pravi: 9 Slovanov = 1 Nemec. Po takem izstopu bi bil formalen dokaz končan, dokaz da je le 4 milijonov ljudi za decembersko ustavo. Ob enem bi se pokazala v svojem zaostalem skupnem zboru nova cislajtanska, prava cislajtanska skupina, obstoječa iz Gorno- in Spodnjogavstrijskega, Solnograškega in iz nemškega kosa koroške in štirške dežele. Da bi ta tako izluščena skupina v svojem nasledku le pospešila tudi našo slovensko skupino, je jasno, kajti nič bi potem ne motilo več, da se skupijo tudi slovenski kraji v zedinjeno Slovenijo.

Taka Cislajtacija s 4 milijoni ljudi bi pa se, kar je glavna stvar, imela ozirati po zaveznikih. Vsaj za se bi se morda vendar ne čutila zadosti izdatna velemoč. Prišli bi po taki zavesti — in zavest je začetek modrovanja — njeni zastopniki tje, kjer je treba bilo začeti, do onega, kar so najrajši skrunjali, psovali, tajili, prišli bi do državopravnega dela ustave. Iskaje vezi med kraljevino Ogersko, Česko, Poljsko, med Tirolskim in tudi med bodočo Slovenijo, bi se imeli postaviti sami na predposmehovano stališče Belkredijevo, ki je hotel porazumljenje z vsemi narodi in kraljestvi, postavili bi se na stališče oktoberske diplome, na stališče zgodovinskih in narodnih pravic, s kratka na stališče federalizma.

Že so Tirolci izstopili oznanujoči:

„Mi smo proti (decemberskim) ustavnim postavam, ker smo prepričani, da rezo žalijo pravico, da se proti stavijo pravici, zgodovini in pravicam dežel, da so neizvršive, da poskušnja izvršiti jih, spravi državo na kraj pogube. Nočemo na se vzeti suma, da podpiramo, vsaj trpevno, z nazočnostjo svojo, enodneven trepež novega ministerstva, kojega najbliži pad z očmi vidimo že pred rojstvom njegovim“. — Zato so Tirolci izstopili, Tintijevo razžaljenje je izstop le pohitilo. Pa tudi Poljaki morajo izstopiti, kajti po spomenici večinski in v tem državnem zboru se jim dosledno resolucija ne more dovoliti. In potem bodo pa morali dosledno in dostojno izstopiti še Slovenci, če se še volijo imenovati opozicija te vlade, izstopijo — li tako ali postavivši kako resolucijo zedinjene Slovenije z ono samovlado, ki je bila zaznamljena v Kranjski resoluciji. Tako bo po izstopu Tirolcev, Poljakov in Slovencev navedeni formalni dokaz v dejanju končan.

Mogoče pa, da sedanja vlada in zbor ravna nedosledno, in Poljakom, da bi le v zboru ostali, proti svoji spomenici in adresi, resolucijo izpolni. Kajti že je minister Hasner, ki je tudi nespravljevo spomenico podpisal, nove tri ministre predstavljajoč, vrgel nekoliko spravljevih besed. Seveda gledajočim očem mora biti vidno, da bi se s pomočjo Poljakov pod to ustavo pripogibali tem ostreje Čehi, Tirolci in Slovenci, in ko bi se ti pripognoli, kar se pa ne bodo, bi še vrsta prišla potlej na Poljake. Tedaj mogoče je, da Poljaki v zboru ostanejo, ostanejo li v tem slučaju tudi Slovenci?

Ministerska manjšina je cesarju samemu v spomenici izrekla, da če ona politika obvlada, ki je sedaj v istini obvladala, Poljaki in Slovenci zapustijo zbor. Dr. Maassen se čudi, kako je treba bilo poljskim in slovenskim poslancem kaj takega še reči, in kako da niso sami prišli do te misli. Ali hočejo biti naši poslanci ministerskejši kakor ministri sami? Še nam zvoni po ušesih ona beseda, ki so jo česki listi povedali poljskim poslancem, da če se Poljaki družijo z njihovimi in slovanskimi sovražniki in pomagajo z nasoč-

nostjo svojo v državnem zboru tlačiti slovansko opozicijo, jih Čehi štejejo med svoje najhujše sovražnike. Ta kletev bi veljala v enakem slučaju tudi za nas Slovence, premda je narod slovenski nekriv. Toman, Svetec, Črne, berite še enkrat svoje lastne govore in ravnajte se tudi v djanju po njih!

Knjižica dr. Adolfa Fischhofa.

(Konec.)

Ko je dr. Fischhof vse rečeno tako natanko razložil, začne pobijati ugovore, ki se sem ter tje čujejo zoper federativno preuredbo Avstrije.

Nasprotniki federalizma trdijo, da Avstrija razpade, ako posamesne dežele postanejo bolj samostojne. Kako neki bode razpadla — pravi Fischhof — ako so najvažnejše pravice tudi v federativni vladi pridržane središnji oblasti davkarske in vojaške zadeve, pravice vojsko napovedati, mir sklenoti, mednarodne pogodbe izvrševati, uradnike imenovati, sodnike staviti; pravica pomilostjenja in pravica absolutnega ugovora. Razloček med zdaj in v prihodnje bil bi le ta, da vladar več pravice postavodajstva izroči deželnim zborom kakor dozdaj, ko jih ima državni zbor. Ker ¹⁷/₁₇ zmiraj ostane celota in cesar avstrijski nič ne zgubi od tega, kar je prepustil kralju českomu (ki je tudi on) ali pokneženemu grofu tirolskemu (ki je tudi on), tedaj bi cesarjeve pravice ne trpele najmanjše škode. In saj je celo tako že bilo v prvi polovici preteklega stoletja, ko je bilo na Dunaju 6 dvornih kancelij: ogerška in erdelska, česka (za Česko, Moravsko in Šlezijo), dolnje-avstrijska (za Avstrijo pod in nad Anizo), notranje-avstrijska (za Štajarsko, Koroško in Kranjsko), gornjo-avstrijska in za Tirole in italijanski svet. In vsaka dežela je imela svojo posebno ustavo. Po tem se je mnogo predručilo in vlada cesarja Jožefa II. je vpeljala silo nemškega jezika (Sprachenzwang). Poslednje vprašanje dr. Fischhof ova pa je bilo to: Kako bi se dalo doseči porazumljenje in sprava med narodi avstrijskimi? On misli tako le: Skličejo naj se najveljavniši možje obojne stranke (nemške in slovanske) v posvet, to je, v svobodni zbor, da se razgovorijo, kako in kaj. Ako se na tej poti ne doseže porazumljenje, ni ustava nikakoršne škode trpela; če pa so se porazumeli, potem se mora začeti parlamentarna akcija; državni zbor napravi postavo za narodnosti, predručijo ustavo v smislu tega porazumljenja in premeni volilni red. Ko je državni zbor to dovršil, skličejo se deželni zbori, da v mejah predručene državne ustave, predručijo deželne ustave.

Tako piše dr. Fischhof, in njegovi izvrstni nasveti so vredni, da se dobro prevdarijo, kajti le samo federalizem more Avstrijo rešiti velikih njenih zadreg!

Da izvrstna knjižica dr. Fischhofa, ki nosi po pravici naslovje: „Avstrija in poročstvo njenega obstanka“, se je v vseh narodnih krogih v slovanskih deželah sprejela z veliko radostjo, prinesla sicer ni nič takega, kar se nebi bilo že večkrat izreklo v federalističnih listih, in knjižica ima samo zato veliko važnost, ker ima vse skupej zbrano to, kar je že v večih in različnih časnikih rečeno, in ker je spisana od poštenega Nemca. In čeravno še zdaj ni vrgla Herbsta in Giskra iz ministerstva, kakor se je od nje pričakovalo, vendar je njih stanje tako podkopala, da pasti morata.

Zdaj še bočemo pogledati, kar so pisali česki listi o tej brošurici Fischhofovi.

„Narodni Listy“ so pozdravili radostno ta prvi pošteni glas od Nemcev in pravijo, da je mogoče, da se po poti, katero je pokazal Fischhof, poravnajo spet vsi narodi. Če pa drugi Nemci ne bodo sprejeli njegovega predloga, bode svet vendar videl, kdo je tisti, ki se noče poravnati, temuč tirja podvrženje. Fischhofovo temeljito in dobro spoznanje vzroka, zakaj se avstrijski Slovani borijo zoper centralizacijo, da hočejo namreč sami sebe ohraniti, imenujejo „N. L.“ „vsem našim bralcem iz duše vzete“. In čeravno Fischhof ne govori o celokupnosti zemlje česke krone, vendar govori o kronanju českega kralja. Zato mislijo „N. L.“ da Fischhof razume v tem celokupnost, ker se kronanje ne more samo za eno česko deželo vzeti.

„Pokrok“ pravi, da je v tej knjižici ton zares liberalni, ki se celo loči od „cislajtansko-liberalnih glasov“. Z glavnimi načeli, pravi se popolnoma zlagamo, ker so celo naši. Ako se okrog Fischhofa nabere politična nemška stranka,

bomo se lahko zedinili. Zediniti z nami se je lahko, samo voljo mora imeti, kdor se namreč hoče zediniti, tako voljo, kakor dr. Fischhof.

„Politika“ je pravila: Nočemo tajiti, da so misli in principi Fischhofove knjižice jako sposobne biti začetek sporazumljenja med Čehi in Nemci, s kterega bi se dalo priti na poravnanje. — Kaj so k temu rekli Nemci? Kaj so rekli? Ki so pametni in ljubeči mir in spravo, ki hočejo, da Avstrija še dalj obstane in spet močna postane? so rekli Fischhof ima prav!

Gospodarske stvari.

Umni sadjorejec.

Hruške.

Med bruskami so sledeča plemena razun drugih najbolj pomnoženja in razširjenja vredne:

1. Nemška kôza (Stutgarter Geissbirne) se sadi po navadnih krajih in vrtih. Drevo je lepo, piramidne podobe ali ostnega, špicastega vrha, visoko zdravega odrastka in skoraj vsako leto rodovitno. Sad dozori meseca avgusta ali velikega serpana; je majhen, rudečkast, pa zlo dober za jed; za sušilo in sploh gospodarstvo, pa navadne dobrote in vrednosti.

2. Angleška poletna maslenka (Englische Sommerbutterbirne) raste po bregih, polju in vrtih. Drevo je veliko, čvrsto, zdravo in jako rodovitno. Sad ima srednje velikosti, sivo-zelen; je zlo dober za jed in priljubljen v gospodarstvu.

3. Poletna sivka (gute, graue Sommer-Butterbirne) se sadi po višinah, polju in vrtih. Drevo je veliko in v vsaki zemlji čvrsto in zdravo raste. Ima letni, nežni in čist sad srednje velikosti, siv, prav dober za vžitek, pa tudi za gospodarsko rabo priden.

4. Rimljanka (römische Schmalzbirne) raste po bregih in vrtih. Drevo zraste v visok vrh in je sila rodovitno; v suhi, peščeni zemlji pa slabo stori. Sad je velik, ki meseca avgusta dozori, in je rumeno-rudeč: dober za jed, zlo dober pa za gospodarstvo, posebno za sušilo.

5. Mariana (Prinzessin Mariane) se sadi po višinah in vrtih. Zraste v visoko drevo, ki je zlo rodovitno. Sad je slasten in jako čist za mizo in sploh v gospodarstvu; dozori pa meseca septembra ali oktobra, in dalje se zdrži; je srednje velikosti, rumenorjav, jako dober za vžitek in dober za gospodarsko rabo.

6. Sv. Magdalena (grüne Sommermagdalene) raste po navadnih krajih in vrtih. Drevo je srednje velikosti in zlo zlo rodovitno, ima pa najboljši in najugodnejši sad izmed letnih brusok, ki že dozori meseca julija in avgusta, to je, malega in velikega srpana, kdaj še poprej; sad je majhen, zelen in jako dober za jesti.

7. Redkviča (Leipziger Rettigbirne) se sadi po bregih in vrtih. Drevo je jako rodovitno in nečutljivo. Sad je majhen, zelen, ki dozori meseca avgusta in septembra; pa dober za jed in gospodarstvo.

8. Ustna mreža (Sommer-Mundnetzbirne) po višinah in vrtih raste; drevo je navadno velike rodovitnosti in skoraj povsod dobro stori. Sad je letni, srednje velikosti, belo-zelen, jako dober za jed in dober za gospodarsko rabo.

9. Kapjanka (Capianmonts Herbst Butterbirne) raste po brežinah in vrtih. Drevo je prekodredne rodovitnosti v vsaki zemlji, in zato zlo ljubljeno, pa tudi razširjenja vredno. Sad je jesenski, srednje velikosti, rumeno-rujav, izvrsten za vžitek in dober za gospodarstvo.

10. Kolomarka (Kolomar Herbst-Butterbirne) raste po navadnih krajih in vrtih, povsod zdravo, rodovitno in prekodredne lepote. Sad dozori v jeseni, srednje velikosti, zeleno-rumen, izvrsten za jed in dober za gospodarstvo.

11. Napoleonka (Napoleonsbirne). Sadi se po navadnih krajih in vrtih, drevo ni zbirljivo, v vsaki zemlji rado raste, v mladosti že rodi, in je izvrstne rodovitnosti. Sad dozori v pozni jeseni do meseca novembra ali listopada; je skoraj velik, belo-rumen in zlo dober za jed.

(Dalje prib.)